

11. Khudolei N. V. Klassycheskyi tekst kultury kak systema kommunykativnoho kodyrovaniya : avtoref. dys. ... kand. kulturolohyu : 24.00.01. / Vost.-Syb. hos. akad. kultury y uskusstv. – Ulan-Udэ, 2016. – 23 s.
12. Babosov E.M. Kulturnyi kod natsyy : sushchnost y osobennosty // Nauka y unnovatsyy. – #3(157). – 2014. – S. 21-24.
13. Telesyk. Ukrainska narodna kazka. Rezhym dostupu: <http://proridne.org/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B8/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D1%81%D0%B8%D0%BA.html>
14. Carnoy E. Henry Contes français. Rezhym dostupu: <https://arbredor.com/ebooks/ContesFrancais.pdf>

Ювілейні дати

**Микола Зимомря
Ростислав Радишевський
Іван Зимомря**

Долі людини як відчинені двері або слово про Миколу Ткачука

Коли йдеться про еволюцію художнього бачення образу тієї людини, яку добре знаємо, то внутрішній голос завжди має постійно налаштовану дикцію. І це не дивно, бо її зміст може мати різні версії того чи іншого героя як дійової особи. Годі передбачати, яка з тих версій межує з безпосереднім задумом. Одне видається стабільним: це – причина пошуку такої мотивації, що розгортається перед читачем. Вона постає своєрідним лакмусовим папірцем у виявленні такої собі стратегічної моделі, коли кожний факт підсилюється настроєвою настановою. Ні, не натяком, а однозначною оцінкою увиразнити сутність обраної позиції. Остання у матричній схемі має самотню орієнтацію на

совість, бо вона в Миколи Ткачука – за покликанням... Чесна. І охоплює усі дев'ять плодів од Святого Духа, яких згадувала в щоденних молитвах його Матуся Кулина Ткачук... Отже, ведемо мову про Миколу Ткачука, для якого 2019 рік явив ювілейну обнову. Та для Ювіляра видається найголовнішим інше: справи важливіші, ніж слова. І тут промовистим заспівом може послужити, власне, в контексті закроєної тут теми, текст лаконічної оцінки, яку висловив Роман Гром'як: «Микола Ткачук належить до тих гуманітаріїв, які намагаються постійно стежити за розвитком науки свого фаху. Прагнучи цілісного, системного аналізу художнього твору в єдності змісту й форми, дослідник вдало вибудовує ряди з соціологічних категорій, естетичних, психологічних понять, літературознавчих традиційних і новітніх термінів». Не знати, чому хотілося б використати народну поговорку: тихе щастя чужих очей не коле. А чому? Бо воно в Ювіляра – чесне. Йдеться, за словами визначного українського вченого-літературознавця та поета перекладача Олександра Астаф'єва, про «цілющу і чисту воду», а ще – про невтомну працю Миколи Ткачука як сіль життя... Він слушно зауважив: «Наукова праця М.Ткачука – дивовижний синтез вродженого відчуття краси, аналітики і майстерності, покликаних якомога повніше і об'ємніше сформулювати уявлення про сучасний літературний процес. Хіба не співзвучне це багатьом важливим шуканням сучасної літератури? Художній літературі, яка віддає себе нелегким, але почесним завданням побудови нового світу і виховання нової людини, досвід таких науковців, як М.Ткачук, потрібен, як цілюща і чиста вода, що додає сили подорожньому».

***

...Чи спроможний хтось охопити поглядом те, що рідко розгортається перед ним, коли стане на вершині Говерли? Навкруз – небеса на величезній скатертині: ліниво споглядають на глибінь, під якою зеленіє сонна земля. Попри край обрису, власне, під ним легенько плавають яструби. Вище не піднімуться. А людина стоїть собі на крайчику гострої гори, ніби граючись із величною Красунею!

Годі дивуватися, коли якогось липневого дня ласкаво грається сонце з людьми: то сходить й пражить недосвідчених мандрівників, то несподівано різко заходить за синій гребінь – і омие усіх на вершині студеною дощовою лавиною. Так воно буває. Щоправда, не тільки на межі, де закінчується вершина гори й починається її урвище. Так ведеться, як правило, і між людьми: одні добрі або нагадують добрих, а інші – часто дивляться яструбиною заздрістю... Де порятунок? Поглядати б на етикетки, що світяться на сонячних змійках дорогих предметів. Нехай видніють так дорого, як того не заслуговують, якщо мовиться про похвалу чужої молодиці! Адже не кожному похвалу можна одягнути у розкішну сукню. Нумо, нектарники! Та все ж, власне, стоїмо біля дверей і чуємо голос серця: «Двері, двері, будьте уважні!».

***

Що стерегти, якщо все згоріло? Ясочко, ти моя, прагнеш хлібець пшеничний? Голодна смерть косила тих, хто пережив війну, розпалену злими можновладцями-песиголовцями! Слепа біда поволі відходила від людей. То був знак для поповнення родини.

Микола Ткачук народився 17 серпня 1949 року в селі Золотолин. Воно, як завезений із Криму крам, заховалося в Костопільському районі, що неподалік від міста Рівне. Село рівненько лежить у долині, що простягнулася на лівому березі Горині. Це – творить відстань, тобто 25 км від районного центру та відомої залізничної станції Костопіль. Місцевість, що 1109 року вперше згадана в Єпатіївському літописі, розташована у своєрідній луговині першої надзаплавної тераси. А з півночі, заходу і сходу – повсюди росте-зростає прадавній ліс. Протяжність села – десять кілометрів. Вони тягнуться до містечка з дивною назвою Степань, яке постало – так подекують – на честь польського короля Стефана Баторія (1533 – 1586). Посередині пролягає дорога, від якої з двох боків розмішилися хутори з лугами і полями. Це – наслідок

208 Наукові записки ТНПУ ім. В.Гнатюка: Літературознавство
втілення сумнозвісної Столипінської земельної реформи 1890 року в Україні, де й знайшла смерть царського реформатора в Оперному театрі... Впали на нього виплакані сльози тих, кого сатрап виселив з Шевченкової землі на Далекий Схід... Що ж, окремі селяни жили заможнo, бо тяжко працювали на землі. Вони її пестили, як дитина ляльку. Впадали в око дві школи, а також православна церква. Її двері відчинені й нині. Чудова природа формувала характери мешканців села. Їхній альтруїзм (сказати б, природна доброта), духовність, мужність і працелюбність. Проте це не рятувало від несусвітніх злиднів не одну родину. Село має давню історію, як словесна сполука «бей-ефенді!» там, де її вживають на щодень! На його околиці виявлено рештки поселення доби ранньої бронзи. Залягає базальт, мідна руда. А поруч, за невисоким узгір'ям, зростають китиці маківок-головок, що здавна служать квітами тихих марень.

***

Хлопчик був охрещений 19 серпня на Спаса і названий Миколою, оскільки вперше заридав спозаранку, що припало на спасівського Миколая. Ось там і випало джерельце, позначене назвою гори Фавор, де відбулося Христове Преображення. Його хресними батьками були Микола Семенюк та Федора Жданюк, наймолодша сестра Кулини, матері немовлятка. До слова, Микола Семенюк став згодом заслуженим працівником культури, хоч десятиліттями трудився кіномеханіком у будинку культури села Золотолин. У родині Платона Ткачука (1914 – 1993) та Кулини Ткачук (з хати – Жданюк; 1914 – 1993) були вже діти: три роки перед Миколою народився старший брат Петро (1946), а згодом побачив світ син Андрій (1957). Батькам судилося бути «круглими однолітками». Круглими, бо одного року прийшли на світ і відійшли від нього майже одночасно... Подейкують, що так буває у лелек.

Платон свято дотримувався традицій свого батька Тимофія, для якого сім'я означала «всі зорі на небі». Так робив і Платон: завжди прагнув виховати у трьох синів почуття працелюбності, чемності, нестримного сумління. А

ще робив усе, щоб дати дітям освіту. Тому спонукав їх до навчання. Як Платон Тимофійович, так і Кулина Олександрівна тішилися, коли постійно відвідували батьківські збори. Що ж, пишалися тим, що їхні діти успішні у навчанні. Доречно згадати: Микола був переможцем учнівських олімпіад з української мови і літератури та географії. Якщо вже озирався, то тільки на батька.

Все село знало: Платон Ткачук був майстром на всі руки. Дзвінкий акцент – тут не сенсація: він походив із заможної родини, яка мала ліси і луки не тільки в рідному селі, а й у сусідньому селі, зокрема, у Комарівці. Під час колективізації явив мудрість: випростався і зробив вигляд, що добровільно записався у колгоспну артіль, якій віддав усе нажите поколіннями майно, у тім числі землі й угіддя. У такий спосіб він уникнув розкуркулення, а з ним і покари – виселення до Сибіру. Хто тоді не мав страху? Родина була налякана репресіями, тінню каторги. Адже старшого батькового брата Платона Тимофійовича – Артема, який за Польщі здобув освіту і працював лісником, у грудні 1939 року було названо «польським осадником» і вивезено до Казахстану. Там він і загинув з дружиною і дітьми. Промінь щастя блиснув – порятувалася п'ятилітня донечка Ганна, яка під час акції дивом втекла і заховалася під кучею у старій печі дядини Міщихи. Ой, серце не трісне від жаху, коли долучити б деталь. Так, 1991 року Ганна Артемівна звернулася до братів Миколи та Андрія, щоб розділити справедливо землі діда Тимофія і наполягала, щоб поділилися з нею лугом за річкою Горинь у Комарівці. Та хутко дійшла до висновку: в Україні не повертатимуть колишнім власникам і спадкоємцям землю. Щось припнуло її одразу: вона тяжко заплакала. До речі, тепер її син, Іван Захожий, господарює на колишньому обійсті німецького фермера в Кенігсберзі, а біля нього пані Ганна знайшла своє щастя. А ще, така собі *тонкосльоза*, заповіла синові, щоб по її смерті не ставив мармуровий пам'ятник на могилці, а лишень легенький хрест з такої сталі, що не зазнає іржі. Чому? Сурма покличе її на страшний суд... Коли то станеться,

то Ганна Артемівна з подібним хрестом вчасно прибуде до брами, за якою діє страшне судилище. Відійшла вона за межу Вічності зовсім непомітно – «з легеньким хрестом». А Микола Ткачук подарував дочці Ганни, багатодітній матері, дві швейні машинки фірми «Зінгер» – як для рук, так і для ніг.

***

Микола Ткачук ріс так, як усі дітлахи: в атмосфері родинних переказів і бувальщин. Ще й нині, коли забілили його скроні, часом прилипне до згадки образ бабусі Ольги. Це – мати Кулини Олександрівни, дівоче прізвище якої було Жук... Вона оповідала про свою родину та її походження. В уяві було солодко: за царської Росії її прадід працював великим чиновником, був одним із очільників Волинської губернії. До того ж його брат мав різні маєтки, у т.ч. землі – картина про велику кількість! Та, ось біда: що мав, то й програв. Надто не лягала йому карта на карту – і хутко став бідняком, якого цуралася родина.

Микола охоче розглядав фотографії предків. А бабуся без зупинки оповідала притчі, всілякі бувальщини з історії роду. Ні, не розчинялися в уяві уподобання то одного предка, то іншого: як жилося, як долали труднощі, як губилися на полях війни, як любили свою Вітчизну і гинули за її свободу. Материн батько, а Миколин дід – Олександр Жданюк, був освіченою людиною, пережив Другу світову війну, але не мирний час: після неї, власне, у «суматоху» 1946 року, знайшли його – у нелюдський спосіб розп'ятого – на розкішній сосні, біля якої горбком стирчав мурашник.

Коли навчився читати дивні карлючки? Тоді, коли запалали чотири свічки на великому караваї, бо батьки радувалися дню Миколиного народження. Хто спонукав до читання? Відповідь однозначна: цій мудрості його навчала мати Кулина. Мала місце й своєрідна «інновація»: вона рішуче відкинула букво-складову форму читання, бо навчала сина одразу читати словом. Це послужило добру службу, коли Микола Ткачук у 1968 році працював учителем молодших класів у Базальтівській початковій школі. Де? Далеко-недалеко, в Костопільському районі, що в Рівненській області, де і тепер добувають базальт. До слова,

перед війною це село називалося просто: Іванова долина. Так, ось: молодий вчитель тут і застосував методику читання повними словами, що принесло йому як успіх на педагогічній ниві, так і тиху заздрість колег. Адже його учні залюбки читали художні твори й осмислено відповідали. Йдеться про малокомплектну школу, де один вчитель працював з другим і четвертим класами, а інший – з першим і третім класами.

***

Його любов до народної пісні, до літератури загалом нагадує одержиме прагнення збагнути сутність слова. Це – від матері. Вона була для Миколи завжди й повсюди світлою зіркою. Либонь, від неї – його лагідність, світлий розум, працелюбність. Так, вона знала багато народних пісень. Були випадки, коли вони виспівували вдвох. Син палко споглядав, як співає мати. А відтак і собі затулював тужливу або веселу мелодію. Особливо вражала Миколу пісня:

«Козаче соколю,
Порадь, що робити,
Тоді, коли серце болить».

Чому болить? Бо зринула знову згадка про Матусю. Так, жінки в селі з повагою ставилися до Кулини Ткачук. Справді, вона знала таке зілля, що допомагало вилікуватися від безпліддя. Була сердечна, співчутлива до людського горя, допомагала односельчанам усім, чим могла. У часи «суматохи» (так люди трактували у селі боротьбу воїнів УПА з яструбками й нишпорками із НКВС), коли вночі палало село, не раз і не два лунали навколо постріли. То були справжні бої. Миколина мати ставала на коліна і молилася до Божої Матері, аби врятувала чоловіка Платона від смерті. Вона тоді зарікалася, що не буде в неділю ходити у ліс по ягоди чи гриби. І цій обітниці була вірна до смерті. Голос із-за вікна, побіля якого був образ Пречистої з ледь нахиленою до дитини голівкою: «Господь почув Твою молитву і він не страждає більше, і душа його спокійна, і житиме для дітей Твоїх!». Так, Мати чула голос незрадливої долі. Може, варто

нагадати тут рядки Максима Рильського з малознаної поезії «Що зберегла пісня»:

Було не знати – чула чи не чула
І чи хотіла те почуть вона.
Здалось чи ні, що тінь її майнула
У перехресті чорного вікна?

Мати була всесильною, бо не тільки прагнула, але й являла спроможність відігнати чорну тінь від віконця, що відкривало трьом її синам – Петрові, Миколі та Андрію – світло на широкий шлях.

***

Навчання Миколі давалося легко. Його першою наставницею судилася Євгенія Федорівна Галан. За зізнанням Миколи Ткачука, була це «білява молода й красива вчителька, яка уміла знайти ключик до душі дітей». У другому по четвертий клас навчала його Феня Трофимівна Вільчинська. Вона прибула на роботу з Житомирської області. Майстерно навчала арифметики. Може, тому Микола у наступних класах легко освоював матеріал. А глибинну любов до словесності йому прищепила вчителька Катерина Петрівна Самонова (Стельмашук). Вона благодатно викладала українську мову та літературу. Саме їй вдячний Микола за те, що прищепила йому почуття шани до рідного слова, до розуміння мистецтва. Тому й не дивно, що згодом Микола Ткачук дарував улюбленій вчительці свої друковані праці. Йдеться передусім про підручники з української літератури для 9-го, 10-го та 11-го класів. Математику навчала Ольга Степанівна Ярема (з хати – Сич), родом із містечка Степань, тодішнього районного центру. Вона була класним керівником Миколи. А її чоловік, Тимофій Іванович Сич, покровний Миколиної матері, завжди переконливо висвітлював факти з історії. Як на вчителя історії, то був він дотепним, близьким і зрозумілим для учнів. Його гумор подобався школярам, бо все звучало з його уст так однозначно, як мекання кози: чітко й благодатно. Микола Ткачук також поважав свого наставника за цю дотепність, добру і веселу вдачу. А ще більше шанував Тимофія Сича як навчителя Миколин брат; Андрій був

закоханий в історію, брав участь в учнівських олімпіадах і постійно приносив перші місця улюбленому вчителю. Тут годиться згадати, що згодом Андрій Ткачук став професійним істориком, завершив студії в аспірантурі Інституту історії НАН України, де його науковим керівником був відомий вчений, професор Віталій Сарбей (1928 – 1999). До речі, Андрій Ткачук – автор низки наукових праць з проблем історії культури та релігій, національно-визвольних рухів, політичних партій України ХХ століття. Він вперше в українській історіографії опублікував фундаментальну політичну біографію Головного Отамана військ УНР Симона Петлюри. Ні, недаремно він став лауреатом Міжнародної премії імені Симона Петлюри, є одним із засновників Церковно-історичного наукового товариства, редактором-упорядником щорічника «Український календар». Помітний резонанс викликала його праця «У боротьбі за права української мови (1900 – 1907)». У дослідженні Андрія Ткачука, передусім на основі архівних матеріалів, висвітлені маловідомі сторінки національно-культурного руху України початку ХХ століття, боротьби української громадськості за скасування указів і циркулярів про заборону української мови. Історик розкрив визначальні етапи діяльності окремих культурно-просвітницьких товариств, зокрема, незнані факти про подвижницьку працю Симона Петлюри, Івана Липи, Миколи Міхновського, Гната Хоткевича та інших діячів українського національно-визвольного руху. Звісно, Микола Ткачук не нарадується, коли молодший брат щось успішно накопить на науковій ниві, де кращі стебла виблискують на вранішній росі. Ще й нині в селі живе вчителька початкових класів Євдокія Павлівна Сич, подруга Миколиної матері. Промовиста деталь: саме вона була дружкою під час вінчання його батьків – молоді Кулини з її судженим Платоном Ткачуком. Високі церковні стіни здригалися від гарматного реготу – вінчання припало на лиховісний час війни. Скільки пропало людей! Скільки не навчилося цілувати, пізнати розкішний запах ялівця! Не один односельчанин не повернувся додому,

не одна душа втопилася у лоскотних травах, як розгублене гусеня. Чомусь вдарилося в тямку, як одного разу вчителька оповідала про якусь подію віршовими рядками:

А день гримить з каміння й криці,
А день палає й палить все,
Що ще живе і ніжне, й любе,
І світові навбач несе
Несите пекло самозгуби.

Звісно, перегодом допитливий школяр дізнався про Євгена Маланюка, який написав цю строфу 31 серпня 1951 року. Микола Ткачук і досі з любов'ю згадує школу та тих вчителів, які – кожний у свій спосіб – розпростерли йому крила. До слова, і він після закінчення студій в Житомирському педагогічному інституті працював учителем у рідному селі.

З чого все почалося? Будьмо певні: з любові до книжки. Читання для Миколи було урочистим святом, коли воно відбувалося у скромних шатах Золотолинської сільської бібліотеки. Нею завідувала дружина голови колгоспної артїлі Тетяна Захарівна Сірова. Вона всіляко заохочувала таких, як Микола; ніколи не перечила підліткам брати до рук вибрану ними будь-яку книжку. А за це вони «чергували» на її місці за дубовим столом, допоки вона не завершить домашню роботу. А ось «вкраплення» з його зі знань. Якось учні четвертого класу посперечалися, чи спроможний однокашник прочитати великий обсягом твір. Це була трилогія Павла Автомонова (1922 – 1988) «Коли розлучаються двоє» (1959). Звісно, її Микола Ткачук прочитав і досі зберігає, сказати б, як реліквію у власній книгозбірні. Та особливо улюбленими його письменниками були Іван Котляревський, Леся Українка, Іван Франко та Михайло Стельмах. Захоплювався творами Віктора Гюго, Еміля Золя, Гі де Мопассана, Ромена Роллана, Марселя Пруста, Луї Арагона, Анатолія Франса, Карла Еміля Францоа, Генріха Манна. Двічі перечитав вершинне досягнення Франсуа Рабле, тобто «Гаргантюа і Пантагруель». До цих пір не зітруться із пам'яті «Пригоди бравого солдата Швейка» Ярослава Гашека, описані події у творах Ернста Гемінгуея,

Джека Лондона, Адама Міцкевича, Марії Конопніцької, Елізи Ожешко, Стефана Жеромського. Зрозуміло, з-поміж усіх імен Тарас Шевченко з давніх-давен і досі – на першому місці. Про це можна закрювати окрему бесіду.

Одне слово, від шкільної лави відбувалося становлення Миколи Ткачука як словесника. Йому близька як національна, так і світова класика. Так, словесність полонила юнака, сказати б словами творця «Визволеного Прометея» Персі-Біші Шеллі (1792 – 1822): «Розцвів над водою й на себе зорить, Аж поки у пристрасті тій не згорить».

А твори сучасних авторів? Ними він живе, бо стежити за новітніми досягненнями майстрів пера - то складові його лабораторії. Прагну долучити одну з рефлексій, яку викликала наша зустріч у готелі (назви готель не має, але всі знають: з його вікон можна побачити шляхетний пам'ятник Миколі Лисенку, що побіля Національної опери імені Тараса Шевченка в Києві). Так ось, класний керівник десятого класу запитав: « Хто прочитав роман «Сестри Річинські» Ірини Вільде (відзначений свого часу Шевченковою премією)?». Руку підняв один учень – Микола Ткачук. Він стежив за новинками, що потрапляли до правиці. Йдеться про твори Романа Іванчука, Валерія Шевчука, Павла Загребельного, Василя Земляка, Івана Чендея, Михайла Томчанія, Бориса Харчука. Так воно триває упродовж чотирьох десятиліть, що не розходяться одне з одним, а творять цілісність. Бо ж, як стверджує Ліна Костенко, «не час минає, а минаєм ми». Воднораз Микола Вінграновський по-своєму голосить:

Бо йдуть літа буремною ходою,
Різнити важко пустоцвіт од цвіту.
І той любов'ю повниться до світу,
Хто рідну землю має під собою.

Що ж, Микола Ткачук має невтомну вдачу: жваво цікавиться і постмодерними змаганнями митців слова. Йому імпонують художні знахідки у різних жанрах з боку Юрія Андруховича, Анатолія Дністрового, Сергія Жадана, Мирослава Дочинця, Марії Матіос, Оксани Забужко (перу

дослідника належить розвідка про її повість «Сестро, сестро»). Викликали внутрішнє задоволення романи Юрія Щербака («Час великої гри») та Юрія Мушкетика («Така її доля»), а також повість-репортаж «Час звіра». Хто знає, може, це від батька. Бо Платон Тимофійович Ткачук тішився, коли читав твори та дивився кінофільми на історичну тематику. Вони демонструвалися у сільському клубі, куди батько брав синів. Вдома відбувалося жваве обговорення побаченого й прочитаного. Змістовні бесіди були характерні тим, що нерідко до хати приходили на «зимові вечорниці» мудрі сусіди, зокрема, Петро Стельмащук, Радіон Гречка, Михайло Жданюк. Справжня картина: Микола вголос читає улюблені твори; мати – Кулина Олександрівна – вишиває рушники, сорочки, скатертини; натомість батько Платон Тимофійович щось майструє, а син Петро вдивляється на дійство, переймаючи від матері мистецтво вишивки. Тому й не дивно, що він став згодом народним майстром. Роботи Петра Ткачука експонуються в музеях України та багатьох країн світу.

Ще раз варто нагадати, покликуючись на спомини Друга: Платон Ткачук мав не тільки в очах дружини «золоті руки»: і косар, і коваль, і будівельник, і машиніст під час жнив. Для односельчан він був помічником: працював то на току, то на полі, то на кузні. Він розумівся на тому, як полагодити будь-яку машину, змайструвати віз, бричку, вікна чи двері. А ще володів чималою пасікою. Відомо, хто не боїться бджоли, той усе відає про її світ. Коли ж випадала вільна хвилина, то його одразу тягнуло до річки, бо був пристрасним як рибалка. Так уже повелося, що Миколин батько щонеділі ходив до церкви. Як надходив великий чи малий піст, то не палив і не вживав оковитої. Допомагав вдовам і бідним людям. Мав звичку прочитати вголос 142-ий псалом, так, для злагоди з буднями. Уста його шептали: «Господи! Почуй молитву мою, зглянься на благання моє в істині Твоїй; вислухай мене по правді Твоїй. І не входи у суд з рабом Твоїм, бо не виправдається перед Тобою ніхто з живих. Бо ворог переслідує душу мою, топче в землю життя моє, кинув мене в темряву, як мерців давно померлих. І впав

у мені дух мій, стривожилося серце моє. Я згадую дні давні, розмірковую про діла Твої, думаю над творінням рук Твоїх. До Тебе простягаю руки мої, і душа моя, як земля спрагла перед Тобою». Відтак підходив до дверей, неначе хотів поклонитися сходу сонця.

Загалом можна дійти висновку: родина Ткачуків була працювитою, порядною та міцною. Усі знали, як слід дати лад у тій чи іншій справі: коли сіяти, коли жнивувати. Та не кожний це робив. Так, у 1966 році два сини Платона Ткачука – Микола та Петро – закінчили навчання в школі. Щоправда, після закінчення восьмого класу Петро їздив на заробітки. Повернувшись додому, знову став учнем Золотолинської середньої школи. Постало питання: куди вступати на навчання. У цей час приїхав до батька в гості його двоюрідний брат Володимир Микитович Ткачук. Він був військовиком, винахідником, захистив кандидатську дисертацію про систему будівництва танків. Тому й працював у Міністерстві оборони тодішньої однієї шостої світу – СРСР. Згодом перебрався до Києва, де викладав у танковому училищі, куди й радив вступати хлопцям. Проте ні Петро, ні Микола не виявили жодного бажання стати танкістами. Однак ним став Богдан, син двоюрідної сестри Платона, який нині мешкає на землях Білорусі. У 90-х роках Володимир Ткачук був делегований в одну з країн Сходу, де успішно ділився своїм досвідом танкобудування. Згодом до рідні у Костопіль прилітав на своєму літаку. Реалізував можливості й син винахідника, талановитий математик і фізик. У родині його мали за «молоде світило у науці». Він закінчив Московський державний університет, згодом переїхав до США, де працює в космічній галузі. Хто знає, яким чином намолив Платон Ткачук усім благодатного щастя? Він завжди гордився своєю родиною і синами. Микола особливо любив діда Остапа, рідного брата Тимофія Ткачука. Він оповідав Миколі про свою участь у російсько-кримській війні далекого 1854 року. Його називали у селі «єслік», оскільки він зловживав у розмові російським словом «єслі». А стосовно віку, то дав йому Всевишній прожити

рівно сто п'ять літ! Старожили ще й сьогодні, буває, згадають: Тимофій ніколи стрімголов не біг, «куди не треба»; з Криму додому також ішов пішки!

***

Для Миколи брати завжди служили парадигмою уособлення ідеалів. Так, старшому Миколиному братові – Петрові Ткачуку – судилася коротка вікова дистанція: несподівано подався у засвіти 3 квітня 1997-го на п'ятдесят першому році життя. Та він понад все на світі любив театр. Ще у школі вів драматичний гурток, якому заздрили навіть вчителі. Тому й подався до Харкова, де вступив в інститут культури на режисерське відділення (клас професора Семена Самійловича Кашачевського). Після закінчення інституту 1970 року працював викладачем у Тербовлянському культурно-освітньому училищі на Тернопільщині, де досяг вагомих успіхів. За словами журналіста Анатолія Карп'юка, Петро Ткачук був людиною глибоких знань і невичерпної енергії, мав уроджений талант і прагнення виявити себе в мистецтві. І всі ці риси розкривалися в повсякденній фаховій і громадській роботі. Жодне міське чи районне свято не відбувалося без його активної участі. Всі вони проходили за його сценаріями. А Михайло Форгель, директор і режисер Тернопільського обласного драматичного театру імені Тараса Шевченка, охоче розповідав про творчі досягнення Петра Ткачука як режисера, який очолював народний самодіяльний театр у Тербовлі. До слова, на міжнародному огляді театр посів перше місце в Болгарії та Німеччині. Петро Ткачук втілював на сцені із колективом твори класиків і сучасних авторів, українських і зарубіжних драматургів. Особисто написав п'єси за повістями Чингіза Айтматова «Материнське поле», Олександра Купріна «Олеся», успішно реалізувавши свої задуми на сцені. Велика творча дружба єднала його з Дмитром Гнатюком, Ніною Матвієнко, поетом Іваном Драчем. За його кіноповістю «Іду до тебе» (1971) Петро Ткачук згодом написав камерну драму й поставив на сценах Тернопільського, Київського молодіжного театру, а також у музеї Лесі Українки. Яскраво виявився талант Петра Ткачука,

власне, як майстра народної творчості. Він – лауреат кількох вітчизняних та міжнародних фестивалів і виставок, зокрема і в Народному домі в столиці України. Чудові роботи митця – рушники, серветки, жіночі та чоловічі костюми, сорочки, вироби з бісеру, розписи по дереву – зберігаються у музеях і приватних колекціях не тільки України, а й за її межами: у Польщі, Росії, Англії, Канаді, США, Болгарії, Словаччині, Австралії, Франції, Німеччині. Любив вишивати, умів ткати полотно, був невтомним і працьовитим. Переглядаючи каталог виробів Петра Ткачука, можна тільки дивуватися довершеністю його мистецтва. Майстер користувався різними технічними прийомами народної творчості: вишивки, хрестик, мережка, бісер, макраме, вирізання, гладь, поверхниця, занизування, солов'їні вічка, мереживо тощо. Його роботи були б доброю знахідкою для дослідника народних промыслів! До речі, перу Петра Ткачука належать художні твори: п'єси, нариси, новели. До того ж оповідання «Чад» оприлюднене у щорічнику «Тернопілля'97».

***

Таке враження: в його душі завжди грає весна. Це – про Миколу Ткачука, який не тямив себе без літератури. Батько рано спостеріг цю любов сина до слова. Чи не цікавий факт? Коли Микола перебував у дев'ятому та десятому класах, то Платон Тимофійович спеціально для сина передплачував «Літературну Україну». І так легенько до дружини: «Хай Микола читає і вчиться, як слід розуміти слово до слова!». А мати? Весною 1966 року Кулина Олександрівна з Миколою їздила до Житомира, щоб навідатися в гості до родини з Дермані, зокрема, до геніального перекладача Миколи Хомичевського, званого під прибраним псевдонімом Борис Тен (1897 – 1975). У розмовах йшлося і про любов сина Миколи до письменства. Микола Васильович охоче погодився підтримати племінника, адже хлопець був схожий на свого дядька. За зізнанням Миколи Ткачука, Борис Тен представляв його так: «Мій небіж Микола Платонович». Отже, гуртом і вирішили: сімнадцятирічний Микола вступатиме до Житомирського

державного педагогічного інституту імені Івана Франка. Навчався на філологічному факультеті. Буз сумніву, Борис Тен спричинив великий благодетельний вплив на формування творчих поривань Миколи. Дружні розмови під час прогулянок, обговорення книжок, звичаїв і обрядів народів Європи, античних часів, історичних подій – все це формувало світоглядну позицію юнака. Він запрошував його на концерти студентів музичного училища, де тоді працював Борис Тен, а також запрошував небожа у театр на драматичні вистави, до будинку культури, де часто виступав ансамбль «Льонок».

***

Ніхто не сумнівається: друзі можна розповісти те, що наболіло. Бо інакше серце стає широким і протуберанці, як на сонці, вибухають! Микола Ткачук якось зізнався, що в його уяві житомирські актори найкраще втілили комедію «Сватання на Гончарівці» Григорія Квітки-Основ'яненка. Годі питати, чому так настирливо акцентує побратим на важливості такої деталі. А відповідь була на поверхні: про неї так високо відгукувався Борис Тен, з яким молодий дослідник вів «вечірні розмови». Які скарби знаходилися у його книгозбірні, то важко передати словами. І Микола Ткачук «плавав» поміж епохами, про які докладно оповідав Борис Тен, себто Микола Хомичевський. Часто між старшим Миколою і молодшим Миколою розгорталися справжні дискусії стосовно літературних новинок. Звісно, старший навчив юного колегу на слух визначати віршові розміри, коли читав свої сонети, присвячені рідному краю, сповнені ніжності й любові:

«Під цією вікопомною горою,
Де між кущів і запахущих трав
Гулявсь я в жмурки, ягоди збирав
І пас корівку бабину з сестрою, –
Не раз нам відбиватися від рою».
Траплялося бджолиного, що грав
Над нами хмаркою, і костоправ –
Сусід – од нього рятував порою:
Ще й досі той стоїть бабусин дім,

І гурт ялин його ще обнімає
 Вічнозеленим віттям гомінким,
 Тебе ж, кохана сестро, вже немає,
 Та стежиш із тієї ж ти гори,
 Як я бреду крізь хащі та яри».

І так зрозуміло: Микола Ткачук вслухався у розлогі роздуми поета й перекладача, глибоко замислюючись над працею письменника загалом. Коли ж до Бориса Тена навідався молодий прозаїк Валерій Шевчук, який приніс свою щойно видану повість «Набережна, 17», то це було справжнє дійство. Він справив приємне враження: вихований, шляхетний, носій доброзичливої усмішки. Валерій був схожий на актора; одяг, що треба: свіжа коричнева сорочка, нові брюки, мешти начищені, привабливо зачесаний чуб. Від нього віяло чудовим одеколоном та якоюсь внутрішньою силою, упевненістю у собі. Для Миколи Ткачука – нові захоплення. Запанувало враження, що молодий автор з Борисом Теном давно знайомий, що вони споріднені подібним знанням світу, сутність якого іншому не збагнути. Хоч Валерій і був дещо повненьким, але це не впливало на струнку поставу. Очевидно, це був молодий «всевишній» і при цьому дуже успішний. Перегодом Микола Ткачук виокремив деталь: в новелі «Барви осіннього саду» в образі гостя у домі й музиканта проступають риси його покровного, чи пак Бориса Тена.

***

Студент Микола Ткачук захоплювався драматургією, прочитав чимало п'єс зарубіжних та українських класиків. На третьому курсі написав п'єсу «Зозулин льон», яку читав на літературній студії, що нею керував доцент Степан Пінчук, як виявилось згодом, особистість з мужніми рисами! Тут нуртував розвидень його духовних устремлінь...

Текст п'єси молодий драматург надіслав до редакції журналу «Дніпро», звідки прийшов лист з порадою: запропонувати драму видавництву «Мистецтво», а для журналу написати рецензію на збірку Житомирського поета

Михайла Клименка «Розвидень». Так побачила світ у журналі «Дніпро» рецензія молодого критика «Що розвиднілось у «Розвидні»?

Навчання у Житомирі було великим щастям для допитливого юнака. З любов'ю він згадує викладача української літератури, доцента Івана Осяка, тодішнього ректора інституту, який дав Миколі Платоновичу рекомендацію для вступу в аспірантуру. З повагою згадує доц. Ярослава Погребенника, викладача французької мови; доц. Леоніда Пивоварського, Василя Півторадні, викладачів української літератури, доц. Василя Пітінова, викладача слов'янських мов, доц. Миколу Никончука, Наталю Титаренко, викладачів української мови, декана факультету Сергія Радчука-Павленка, викладачів зарубіжної літератур – професорів Леоніда Венгерова, Якова Ривкіса, яким висловлює щиру подяку і глибоку пошану.

1971 року Микола Ткачук закінчив навчання в інституті. А від першого вересня опинився в рідному селі. І тут працював учителем української та французької мов. Борис Тен настійно радив Миколі вчитися далі, бо ж удосконаленню, за його словами, «межі нема». Так відкривалося вічко навчання в аспірантурі Київського державного педагогічного інституту, що за тієї доби надто довго носив ім'я Олексія Пешкова, тобто автора роману «Мати». Добра порада – половина діла для того, хто того прагне! Таким чином, він «прикріпився» до кафедри української літератури, щоб скласти кандидатські іспити. Для сучасних здобувачів цікаво знати: й за тієї доби бюрократія була потужною, себто не гіршою, ніж тепер... Про які документи йдеться? Потрібно подати наступні документи у відділ аспірантури: заяву, особовий листок, клопотання від дирекції школи, довідку з Костопільського райвно, що воно не заперечує. Завідувач І. Парасунька шукав неодмінно «характеристику», що відігравала особливу роль за підписом «трійці». А ще – реферат і т.д. Стара істина: хто вийде на стежину, той може вийти з лісу. Комусь вдавалося, більшості – ні. Микола Ткачук належав до перших. І ось – кандидатський іспит складено у листопаді 1971 року, а

наступний – у березні 1971-го. Чи не знак? Якраз тоді розлилася річка Горинь. Щоб дібратися до Костополя, потрібно було переплисти у селі Збуж кілометрову відстань. На щастя, знайшовся тут свій Харон, який і перевіз вчителя на інший берег, де очікував на людей горбатий автобус. Микола сидів у чайці непорушно, переймаючись щохвилини силою хвиль. Вони швидко котилися, били крижинкою у бік чайки. Якась миттєвість – і чайка горілиць! Довелося пережити купку страху з додатковими жахами. Та Бог милував.

Давня істина: де нема водогону, там нема життя. Якщо є, то без особливої зелені. Для Миколи Ткачука екзамени нагадували пелюстки. Черговим було випробування – іспит з французької мови. Зрозуміло, завзятий книголюб придбав (попри успішно складений іспит) видавничі новинки. «Стоп-кадр» з його записника: радо повертався додому іншим маршрутом: поїздом доїхав до Сарн, вночі «перекуняв» на вокзалі, а вранці сів на Рівненський потяг і зійшов на станції Малин. Тут очікував на автобус до Степаня, а звідти – зі співом на устах – пішки прямував до порогів обійстя. На жовтень 1972 року припало складення третього кандидатського іспиту. На кафедрі української літератури слухали відповіді молодого науковця відомі літературознавці, зокрема, П. Волинський, Ю. Кобилецький, І. Пільгук, доценти П. Хропко, О. Гнідан.

Колись диким полем гуляло словосполучення «червоний шлях перемоги». Хто на нього ступив, для того могло щось заклацнути там, де мав бути внутрішній спокій. Одне слово, 1973 року Микола Ткачук подав документи в аспірантуру Інституту літератури НАН України. І хоч у нього були доволі серйозні публікації, у т. ч. на кшталт статті «Концепція людини і дійсності в романі Михайла Стельмаха «Дума про тебе» («Українське літературознавство. – Вип. 18. – Львів: Вища школа, 1973. – С. 18–24), а також один розділ майбутньої дисертації «Романіст і сучасність», а все ж щастя забракло: тодішній директор Інституту літератури Микола Шамота мав свої

«ідеологічні» плани. І вступник, уродженець села Золотолин, сповнений величних задумів, полишився осторонь. Однак, як кажуть старожили-односельчани, рослина-мясоїд не все може з'їсти. Так воно й сталося: згодом Микола Ткачук вступив до аспірантури Київського державного педагогічного інституту, що нині носить заслужене ім'я Михайла Драгоманова. Завідувач кафедри історії української літератури, професор Петро Волинський назначив йому наукового керівника – доцента, а згодом доктора філологічних наук, професора Петра Хропка (1928 – 2003). Під його керівництвом 22 грудня 1979 року він успішно захистив кандидатську дисертацію «Естетична концепція людини-трудівника в романах М. Стельмаха». Офіційні опоненти, зокрема, доктор філологічних наук, професор Олег Килимник, а також кандидат філологічних наук, доцент Юрій Бурляй високо оцінили його дослідницьку роботу.

Звичайно, роки навчання у столиці над Дніпром збагатили Миколу Ткачука. Передусім – знаннями, власне, прагненнями ними володіти. Це добре послужило молодому фахівцеві. Адже 1980 року кандидат філологічних наук Микола Ткачук був скерований на роботу до Тернопільського державного педагогічного інституту, в якому було засновано філологічний факультет. Працював старшим викладачем кафедр історії української літератури, від січня 1985 року – доцентом, а від квітня 1999 року – професором, завідувачим кафедри історії української літератури. У червні 2004 року був обраний деканом філологічного факультету. Побачити б, якими фарбами наповнюються життєві дороги, щоб вималювався справжній образ. Приміром, наш персонаж уособлює і члена Національної спілки письменників України, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Міжнародної премії імені Миколи Гоголя, братів Богдана та Левка Лепких. А в ювілейний рік Микола Ткачук як педагог та визначний вчений-літературознавець обраний академіком АН Вищої школи України.

Цей перебіг не був би повним, коли б не згадати його етапну творчу перемогу. Так, у березні 1998 року Микола Ткачук захистив докторську дисертацію «Жанрова структура прози Івана Франка (Бориславський цикл та романи з життя інтелігенції)». Дослідник доцїла пізнав творчий потенціал наукового консультанта – доктора філологічних наук, професора Романа Гром'яка (1937 – 2014), визначного вченого та громадського діяча. Назавжди запам'ятався голос офіційних опонентів – докторів філологічних наук, професорів Миколи Жулинського, директора Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України; Лідії Голомб та Людмили Дем'янівської.

Скільки тих завулків, куди Миколі Ткачуку доводилося чи судилося увійти! Хто знає, може, про це роздумував його вуйко – Борис Тен. Тоді, коли писав чудовий сонет, в якому змальовано античний образ Орїона. Останній прозрів від світла. Так, напевно світло знань піднесло й нашого Ювіляра, щоб навперебій говорити про красу художнього слова! Звідси - дослідникові відкриття, здійснені над рефлексіями мистецьких текстів. Усе це приносить естетичну насолоду, яку слід виокремити крізь призму інтерпретації та засвоєння чарів письма. Це – своєрідний «потяг» сподівань і звершень. Дивна то насолода читати рядки Бориса Тена:

«Коли остання прозолоть червона
 З-під обрїїв вечірніх облетить,
 Крізь тьмяну вирїзьбляються блакить
 Сузір'їв незліченних пишні грона.
 Гаям небесних мовби охорона
 Навколо ходить тисячі столїть –
 Ось він, на повен зріст уже стоїть –
 Надвелетенський обрис Орїона.
 І пильно оглядає небеса
 Ясновидюще Сїріуса око –
 Одвічних тайн сторожового пса.
 Я стежу, поки зїде він високо,
 І довго слухаю безмовний спів

Розквітлих рясно зоряних садів».

Звісно, важко догадатися, якою ціною давалися творцеві сонета ці «одвічні таїни». Та будьмо певні: Борису Тену вдалося посіяти навколо Миколи Ткачука добротні зерна...

***

Закроїти б питання про світ наукових звершень Миколи Ткачука, бо це – найбільш розлога нива в його житті. Так, це правда. Хто не вчитувався у сакральні лексеми і ширше – висловлювання Івана Котляревського (1769–1838) про позірне віщування на сторінках його славетної «Енеїди», той, напевно, доцїла не знатиме про глибїнь палїтри багатобарвного гумору. Таке спостереження мимоволї спало на думку, коли потрапила до рук – невеличка обсягом, але містка змістом – праця Миколи Ткачука «Художній світ «Енеїди» Івана Котляревського» (1994). Читачеві запам'яталися як окремі твердження, так і цілісні висновки дослідника про сутність «Енеїди», її неповторну сюжетну лінію, позначену духом коду Вергілія (70 – 19 рр. до н. д.). Іван Котляревський не тільки адекватно відчитав його, сприйняв і засвоїв, але й пішов далі – створив оригінальний твір, що може послужити справжньою енциклопедією суспільно-політичного, культурно-освітнього життя в Україні на переломі вісімнадцятого й дев'ятнадцятого сторіч. До слова, згодом науковець з Тернополя панорамно розгорнув цю тему у праці «Естетична концепція людини в «Енеїді» І. Котляревського» (1995), у доповіді на міжнародній науковій конференції, присвяченій 100-річчю відкриття пам'ятника першому класикові української літератури в Полтаві (18 вересня 2003 р) «Енеїда» Івана Котляревського: до проблеми метанаративу поеми», а також оприлюднив статті в наукових збірниках «Поетика гротеску в «Енеїді» Котляревського» (2008), «Антропологічний дискурс «Енеїди» Івана Котляревського» (2009). І таких прикладів, коли Микола Ткачук як дослідник виокремлює слушність порушеного ним питання, чимало. Досить згадати одну з перших його публікацій, що мала у назві запитально-інваріантні і коваріантні жанрові ознаки роману

«Не спитавши броду», дихотомічну структуру роману «Лель і Полель», новелістичний роман «Для домашнього огнища», жанрову матрицю роману «Основи суспільності», інтертекстуальне поле художнього світу роману «Перехресні стежки». Зі сторінок книжок М. Ткачука Іван Франко постає як великий романіст європейського виміру, естетичне новаторство якого так бентежить сучасних дослідників.

***

Із загального доробку Миколи Ткачука заслуговують на увагу такі книжкові видання: «Стиль балад Левка Боровиковського» (1991), «Поезія як утвердження (Проблеми розвитку поезії русинів Югославії 70-90-х рр. ХХ ст.)» (1993), «Поетика балад Левка Боровиковського» (2000), «Поезія як утвердження (Проблеми розвитку поезії русинів Югославії 70-90-х рр. ХХ ст.)» (1993), «Естетична концепція дійсності у творах І. С. Нечуя-Левицького» (1992), «Богдан Бойчук. Степан Сапеляк: Компендій творчості поетів» (1994), «Українська поезія останньої третини ХІХ ст.: основні тенденції розвитку і естетична стратегія» (1998), «Інтерпретації. Літературно-критичні статті, творчі портрети українських поетів ХХ століття» (1999), «Лірика Маркіяна Шашкевича» (1999), «Історія української літератури 70–90 рр. ХІХ ст. Підручник для вузів» (2002; у співавторстві), «Жанрова структура прози Івана Франка» (2003) «Модерністський дискурс лірики та новел Богдана Лепкого» (2006), «Лірика Івана Франка» (2006), «Наративні моделі українського письменства» (2007), «Розвиток нової української літератури в контексті культурно-національного відродження народу перших десятиліть ХІХ століття» (2007), «Маркіян Шашкевич» (2009), «Творчість Івана Котляревського: антропологічний та естетичний дискурси» (2009), «Художній дискурс лірики Андрія Малишка» (2013), «Суб'єктно-об'єктна структура української лірики ХІХ-ХХ століть» (2014), «Українська література ХХ століття» (2014), «Першооснова змісту. Літературний портрет Миколи Зимомрі» (2016). Переважна більшість з них знайшла прихильного читача як серед

широкого кола читачів, так і серед науковців, які висловили схвальні оцінки про цінний доробок літературознавця.

Названі позиції зумисне укладені в один ланцюжок, оскільки вони потверджують авторитетність слова Миколи Ткачук, доктора філологічних наук, нині добре знаного у широких наукових колах громадського й культурно-освітнього діяча. А від 2003 року він як член Національної спілки письменників України постійно у вирі літературного процесу, який останніми роками набирає нової інтенції.

Що примітне для його наукового ужинку? Передусім - докладність, аргументованість, системність прочитання аналізованих творів авторів різних епох. У коло його безпосередніх зацікавлень уходять помітні імена, які, власне, творять – тією чи іншою мірою – осердя українського письменства. Назвати б бодай таких його представників, як Григорій Сковорода, Іван Котляревський, Петро Гулак-Артемівський, Тарас Шевченко, Григорій Квітка-Основ'яненко, Михайло Петренко, Віктор Забіла, Євген Гребінка, Маркіян Шашкевич, Микола Костомаров, Микола Гоголь, Марко Вовчок, Юрій Федькович, Іван Франко, Леся Українка, Ольга Кобилянська, Іван Нечуй-Левицький, Михайло Коцюбинський, Леонід Глібов, Іван Карпенко-Карий, Марко Кропивницький, Олександр Олесь, Богдан Лепкий, Лев Лепкий, Василь Стефаник, Володимир Гнатюк, Панас Мирний, Валер'ян Підмогильний, Іван Багряний, Улас Самчук, Олег Ольжич, Євген Маланюк, Василь Стус, Олесь Гончар, Павло Загребельний, Михайло Стельмах, Андрій Малишко, Максим Рильський, Володимир Сосюра, Дмитро Павличко, Іван Драч, Богдан-Ігор Антонич, Богдан Мельничук, Борис Олійник, Олександр Астаф'єв, Володимир Яворівський, Юрій Андрухович, Петро Скунць, Дмитро Кремень, Дмитро Кешеля, Мирослав Дочинець, Василь Махно. Не буде перебільшенням ствердження: за працями Миколи Ткачука постає об'єктивно написана історія української літератури минулої та сучасної епох. Тому й закономірно, що з-під його пера з'явилася низка підручників, адресованих школярам та студентам: «Історія української літератури 70-90-х рр. Підручник для вузів»

(1999), «Українська література. Підручник для 11 класу» (2002, 2005), Історія української літератури ХІХ століття (2002), «Срібний птах. Хрестоматія з української літератури для 11 класу» (2005, 2006, 2008, 2009), «Українська література ХХ - початку ХХІ століття» (2007), «Українська література ХХ століття» (2014).

Звісно, поруч із Миколою Ткачуком його побратими по перу, з якими він поділяє радощі, коли українська словесність здобудеться на успішне осмислення фактів, подій, явищ, тенденцій і закономірностей за нових умов розвитку суспільства. До цього долучали й долучають свої зусилля його сучасники, а нерідко – й друзі. У цьому колі – Олександр Астаф'єв, Олена Бондарєва, Михайло Гнатюк, Людмила Грицик, Роман Горак, Роман Гром'як, Тамара Гундорова, Іван Денисюк, Віталій Дончик, Микола Жулинський, Микола Ільницький, Олександр Кеба, Григорій Клочек, Олександр Ковальчук, Валерій Корнійчук, Ольга Куца, Василь Марко, Ярослава Мельник, Богдан Мельничук, Дмитро Наливайко, Анатолій Нямцу, Володимир Панченко, Володимир Погребенник, Ярослав Поліщук, Тарас Салига, Григорій Семенюк, Любомир Сенік, Ярослав Гарасим, Богдан Тихолоз, Анатолій Ткаченко, Степан Хороб, Петро Іванишин. Без сумніву, цей перелік можна б з чистим сумлінням продовжити. Йдеться, власне, про пильнування кодексу цінностей, що творять арсенал історичної пам'яті. А звідси – прагнення збагатити її відповідальним словом. І тут пристрасть, сказати б, уболівання Миколи Ткачука за дослідницьке спрямування на вирізнення правди, духовних параметрів дійсності – постійні. З цього погляду, його праця – сподвижницька. Вона приваблює наповненістю конкретних спостережень, а також тих підходів, які йому дали можливість панорамно розгорнути аналіз, приміром, прози Івана Франка в річищі європейської епіки. Зрозуміло, автор не обходить розвідки своїх попередників (Іван Басс, Олександр Білецький, Григорій Вервес, Михайло Возняк, Зенон Гузар, Дмитро Дорошенко, Ніна Жук, Павло Зайцев, Федір Погребенник, Михайло Рудницький, Дмитро

Чижевський, Степан Щурат), спирається на окремі твердження, однак завжди віднаходить свою обґрунтовану інтерпретацію того чи іншого акценту. Таким чином, діапазон звучання кожної теми – у залежності від досліджуваного масиву з проекцією на особливість епохи, постаті – добре узгоджується з ціннісним кодексом ученого. Приміром, Віталій Мацько слушно зауважив: «Аналізуючи фундаментальні літературознавчі студії О. Філатової «Український роман 20-30-х років ХХ століття: типологія авторської свідомості» (Миколаїв, 2010), М. Ткачук звернув увагу на інтелектуальну стратегію розвитку сучасної гуманітарної думки, виразну тенденцію руху від «літературоцентризму» і «текстоцентризму» до проблем літературної антропології».

Іван Франко чи не найбільше увійшов у творчі змагання Миколи Ткачука. Звісно, не йдеться про нагнітання інтересу до певної образної деталі, історичної паралелі, а радше про навернення до основних засад Франкової поетики, її визначальних акцентів, принципів організації різножанрового художнього світу. Має місце відкрите тяжіння вченого до граничного узагальнення та об'єктивного прочитання культурно-історичного досвіду.

В особі Миколи Ткачука наукова громадськість України має чільного представника. Його слово - виважене, аргументоване, багате на рефлексії. Приміром, студія про висвітлення екзистенціалу любові в модерністському дискурсі збірки «Зів'яле листя». Це – один із його примітних текстів, використання якого доцільне на лекціях кожного словесника-педагога як інтерпретатора українського художнього письма. Весь масив розмислів дослідника дає читачеві можливість простежити динаміку становлення тієї чи іншої думки вченого та її розвитку з проекцією на текстову матрицю.

Без сумніву, кожний дослідницький текст Миколи Ткачука містить численні факти, які можна трактувати у сполучі з конкретними подіями та іменами. Але впадає в око передусім прагнення науковця об'єктивно осмислити явища та дійти тих висновків, які сприяють «самоідентифікації»

візій їхнього автора. Це ілюструють усі головні праці вченого. До речі, мало хто знає, що Микола Ткачук творчо засвоїв уроки Бориса Тена як перекладача. В його доробку примітною є інтерпретація твору «Послання» відомого польського поета, перекладача та публіциста Юзефа Лободовського (1909 – 1988), одержимого поборника взаємодії культур польського та українського народів.

Юзеф Лободовський

Послання

*Нас упирі в цій порожнечі страшать,
і вершник впав, і зброї мідь зчорніла,
і наша воля й незалежність ваша
засипле попіл й тепла сажка біла.
Чий голос був і хто нас попередив?
промовець серед площі - й пустота,
і смерть вступає слідом, наче в Лету,
поклавши палець на тонкі уста.
Але змінивши кодекси залізні,
мов хмара стала, й затінили шлях
слова, як жаль сухі, одначе пісня
не вмере, не перетвориться на прах.
Супроти долі крик, чи стримуєш, чи влучиш?
І полинових слів гірку отруту теж
на безголов'я кинутим до внука,
що серце чує - й мороком збагнеш.*

*Епічний вітер переможні співи
вливає в жили й набухає кров,
глибинну суть осмислюєш як тіло,
що в моїй пісні переможний крок.
Записано так в книзі - буде плач
в сторінці віку - сум страшний огорне
грозу прив'ялу, ночі темний плащ,
як знак часу і передгроззя чорне.
Неначе з печі - запах хліба й злаку,
життя - се кров, дірява зелень, гній
Освітить зірка шлях - се світло знаку –*

*осаяння трьох кіл, що при вогні
на перекір одним, бо Кременець для них
розвіявся в огні - напівпрозорий мних
і блудять, мов сліпі, і темно їм в очах.
Я наслухаю звук і тупіт колісниць,
немов на варті я, і сон не зшив зіниць:
ось з'ява-сон, а ось тонка свіча...*

Цей переклад Миколи Ткачука – промовисте свідчення розмаїття його обдарувань. Відрадно, що побіля цих витоків був славетний інтерпретатор античного письма Борис Тен.

***

Так, із особливою вдячністю Ювіляр згадує Миколу Васильовича Хомичевського (Бориса Тена), який вів свого небожа широкими шляхами життя і культури. За словами Василя Фольварочного, Микола Ткачук дуже схожий і зовнішністю, і вдачею, і душевною заглибленістю, і альтруїзмом, і світлом душі та життєрадісною натурою на Бориса Тена. Сама назва місцини Золотолина окреслює мальовничість золотого куточка Волинського Полісся. Золотолин оспіваний, бо має Дмитрівську церкву, зведену 1877 року і яка є зразком класицизму, якщо говорити про монументальність дерев'яного зодчества всієї Волині. Сюди навідується уродженець Костопільщини, бо добре розуміє глибіню поняття з проекцією на рідне, материнське, батьківське. Воно – не похідне, а первинне, коли кажемо «на власних хлібах», «на власних крилах», «на власних ногах», «на власні очі», «на власну голову», «на власний розсуд». Нерідко досліднику історичного чи літературного факту досить малого, щоб його розгорнути і пізнати більше. З уст Миколи Ткачука можна довідатися, що його рідне село засноване у 1577 році... Хто знає, може, і наш співрозмовник, так, на власний розсуд, оцінив універсальність числового малюнку і пішов своєю дорогою із Золотолина у світ науки.

Хто потвердить сказане? Той, хто це прагне зробити. Ось, наприклад, лист Надії Скотної, ректора Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, адресований Ювілярові:

« Вельмишановний Миколо Платоновичу!

Ректорат Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка вітає Вас – відомого вченого-педагога, організатора вищої освіти в Україні та культурно-громадського діяча зі світлим Ювілеєм... У Вашій особі органічно поєдналися кращі людські цінності – працелюбство, любов до рідної землі, дар творчості. Сьогодні Ви – автор численних праць про творчість видатних майстрів українського слова. Настільними книжками для студентів стали такі Ваші праці, як «Художній світ «Енеїди» Івана Котляревського», «Українська поезія останньої третини ХІХ ст.: основні тенденції розвитку і естетична стратегія», «Інтерпретації. Літературно-критичні статті, творчі портрети українських поетів ХХ століття», «Лірика Маркіяна Шашкевича», «Історія української літератури 70-90 рр. ХІХ ст. Підручник для вузів», «Жанрова структура прози Івана Франка», «Модерністський дискурс лірики та новел Богдана Лепкого», «Лірика Маркіяна Шашкевича», «Історія української літератури 70-90 рр. ХІХ ст. Підручник для вузів», «Жанрова структура прози Івана Франка», «Модерністський дискурс лірики та новел Богдана Лепкого», «Лірика Івана Франка», «Наративні моделі українського письменства», «Розвиток нової української літератури в контексті культурно-національного відродження народу перших десятиліть ХІХ століття», «Маркіян Шашкевич», «Творчість Івана Котляревського: антропологічний та естетичний дискурси», «Художній дискурс лірики Андрія Малишка», «Суб'єктно-об'єктна структура української лірики ХІХ–ХХ століть», «Українська література ХХ століття». Вони знайшли прихильного читача як серед широкого кола читачів, так і серед науковців.

Основу Ваших творчих змагань творить багатовекторність знань про тривимірний простір, що охоплює минуле, сучасне й майбутнє. Ми пишаємося тим, що наші працівники Олена Бистрова та Іван Зимомря навчалися в докторантурі на керованій Вами кафедрі й стали

докторами філологічних наук. В Тернопільському університеті захистили дисертаційні роботи аспіранти з Франкового Храму науки – Володимир Вишинський, Мирослава Зимомря, Петро Летнянчин, Марія Чобанюк, Тетяна Чонка, Олена Юрош та ін.

Бажаємо Вам, дорогий Миколо Платоновичу, міцного здоров'я, нових успіхів на благо Української Держави!».

Захоплені відгуки містяться в дослідницьких працях як українських (Олександр Астаф'єв, Любомир Сенік, Володимир Качкан, Зоряна Лановик, Мар'яна Лановик, Наталія Науменко, Наталія Поплавська, Оксана Сліпушко, Ігор Добрянський), так і зарубіжних вчених (Ян Гжесяк, Станіслав Лупінський, Броніслава Кулка, Лешек Павельський, Михайло Лесів, Ярослав Грицковян, Тадей Карабович (Польща), Михайло Роман (Словаччина). Яна Грицай (Німеччина). Вони опубліковані в збірник «Вічність слова» (Ужгород, 2019).

...Господар робітні оглядає різні видання. Часто-густо впадають в очі книжки з дарчими написами. Ось, наприклад, «Вибране» Любові Забашти (К., 1987, 486 с.). На титульній сторінці авторка драматичної поеми «Роксолана» написала наприкінці 1987 року: «Ткачуку Миколі Платоновичу. З великою вдячністю за добрі слова про мої вірші. Ви це виболіли з серцем і байдужа душа з щасливою долею мене не зрозуміє. Моя «Маруся Чурай» і «Роксолана» – замовчані... і хай їм совість душу пропече!.. Л. Забашта». Примітні її слова під фотографією, вміщеній на окремій сторінці, що передує титульній:

*«Слово рідне, мово рідна,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
А лиш камінь має...»*

А ще гірше, як тим послуговуються люди байдужі до нашого народу і мови. Л. З.».

І таких автографів з цікавими поворотами думок і несподіваних рефлексій в колекції вченого чимало. До речі, Микола Ткачук в книжці «Інтерпретації. Літературно-критичні статті, творчі портрети українських поетів ХХ

століття. Дослідження» (1999) розгорнув спробу критично змалювати творчий портрет Любові Забашти... Одне слово, чи не з кожною його публікацією пов'язана певна життєва перипетія... У цьому сенсі заслуговують на увагу численні листи від друзів, однодумців, побратимів по перу, а також прихильників. Мимоволі хочеться прикипіти до листів Миколи Жулинського, Івана Дзюби, Івана Денисюка, Миколи Ільницького, одне слово, багатьох побратимів як старшого, так і молодшого поколінь. Одні радять, інші чекають на його пораду. Як то виокремлено поетом зі Стрия Віктором Романюком:

*«Посеред осені стою,
Як осокір посеред гаю...».*

А відомо: до гаю охоче завітає кожний, кому урочисто-святкова мить продиктує весняний спалах любові. Її утверджує Микола Ткачук, який, за твердженням Романа Гром'яка, «своєю працею переконливо продемонстрував потребу регулярного – від покоління до покоління – повернення до творчості Івана Франка як ефективного стимулятора оновлення літературознавчої науки».

***

Подійкують, що любов розпочинається з гри. Та головне не гра, а любов. Вона ж вивищує особистість і животворить в інших. Для Миколи Ткачука любов особливо промовиста, коли розповідає про дружину, синів Олександра та Вадима, які також стали філологами, а також обійстя, де панує злагода. Для нього кожний успіх синів має щасливу канву, що блистить цінностями зворушливого діалогу. Тому й недаремно 2009 року з'явилася його спільна праця з сином Олександром. Вона – про Маркіяна Шашкевича та його роль у національно-культурному відродженні України.

З уст Миколи Ткачука не сходить лагідна усмішка – знак внутрішнього багатства, а ще – такого добродійства, яке сприяє сонцю світити. На благо людям. Звідси – висновок, якого дійшов Олександр Астаф'єв: «Микола Ткачук схопив визначальні тенденції розвитку української літератури XIX – XX ст. і запропонував концепти

236 Наукові записки ТНПУ ім. В.Гнатюка: Літературознавство
інтерпретації, зміщені в сферу художньої мови, які свідчать про принциповий зв'язок мови й реальності. Учений уміє природно підносити все, про що писав, до високих вимог сучасної науки. Він утверджує право науковця дивитися на світ і на художню літературу очима «краси і розуму». Одне слово, для наукового ужинку Миколи Ткачука-літературознавця примітна передусім докладність, аргументованість, системність дослідження текстів, написаних визначними авторами, які репрезентують різні жанри й епохи. Усе це аргументовано узгоджується з ціннісним кодексом ученого зі своїм баченням літературного процесу в Україні та за її межами.

Інтерв'ю

Михайло Роман: вираження особистості

Замість заспіву: нерідко обстоюється думка про те, що читати ноти з листа – це високе мистецтво. Бо в цьому процесі прочитання відбувається справжнє осмислення музичного твору. Реципієнт читає ноти і чує музику, немов би вона лунала для нього, хоч диригент відсутній... Щоправда, він мусить бути справжнім фахівцем, для якого внутрішні пласти мелодії зрозумілі на рівні стану...

Чи пасує такий заспів для мого героя? Веду мову про особистість з двома рівними іменами: Михайло Роман. Проте одному з них випало бути прізвищем...Пряшівська україністика позначена примітним багатством. Її репрезентували, зокрема, такі носії, як Олена Рудловчак, Ілля Галайда, Микола Мушина, Федір Ковач, Любиця Бабота, Юрій Бача, а також Михайло Роман. Скажу одразу: образ добродія з Пряшева мені завжди нагадував і нагадує й досі людину, яка володіє криницею зі щедротами...Зрозуміло,